

**Respublika ma'naviyat va ma'rifat markazi
Ijtimoiy-ma'naviy tadqiqotlar instituti**

**ZAMONAVIY TARG'IBOT
TEXNOLOGIYALARI VA
MA'NAViy-MA'RIFIY ISHLAR
SAMARADORLIGINI
OSHIRISHNING DOLZARB
MASALALARI**

Respublika ma'naviyat va ma'rifat markazi
Ijtimoiy-ma'naviy tadqiqotlar instituti

**ZAMONAVIY TARG'IBOT
TEXNOLOGIYALARI
VA MA'NAVIY-MA'RIFIY
ISHLAR SAMARADORLIGINI
OSHIRISHNING DOLZARB
MASALALARI**

2024-yil 28-mart ilmiy Anjuman materiallari

TOSHKENT 2024
MUXR PRESS NASHRIYOTI

O‘UK: 008.70 (575.1)
KBK: 71.85 (5O‘z
A -99

“ZAMONAVIY TARG‘IBOT TEXNOLOGIYALARI VA MA’NAVIY-MA’RIFIY ISHLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING DOLZARB MASALALARI”: Respublika Ilmiy-Amaliy Anjumani Materiallari. Toshkent: MUXR PRESS- Nashriyoti, 2024. 481 bet.

Mas’ul muharrir:
Olimjon Davlatov
filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori

To‘plab, nashrga tayyorlovchilar:
Sh.To‘rayev, M.Musayev, S.Go‘furov, K.To‘rayev, A.Madraximov,
X.Serobov, N.Xusanova.

Ushbu to‘plamda **“Zamonaviy targ‘ibot texnologiyalari va ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari”** mavzuidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiyasiga yuborilgan ilmiy maqolalar jamlangan. Shuningdek, to‘plam O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 28-fevraldagi PF-27-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan «2022 — 2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasini «Insonga e’tibor va sifatli ta’lim-yili»da amalga oshirishga oid Davlat Dasturi»da belgilangan vazifalarning ijrosini ta’minlash maqsadida Respublika Ma’naviyat va ma’rifat markazi huzuridagi Ijtimoiy-ma’naviy tadqiqotlar instituti tomonidan tayyorlandi.

To‘plam siyosatshunoslik, sotsiologiya, din, falsafa, ma’naviyat, ta’lim yo‘nalishlari mutaxassislari, ilmiy tadqiqotchilar, magistr va bakalavr talabalar hamda keng o‘quvchilar ommasiga mo‘ljallangan.

ISBN 978-9943-8998-3-4

GLOBALLASHUV JARAYONIDA YOSHLAR MA'NAVIYATINI YUKSALTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARI VA ZARURATI

Tashmetov Tuxtasin Xudayberganovich

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

dotsenti falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Global o'zgarishlar davrida g'oyaviy kurash tobora kuchayib borar ekan, u o'z navbatida ma'naviyatni yanada yuksaltirishni taqozo qiladi. Shu boisdan ham ma'naviyat, uning metodologiyasini, xalqimizning milliy va umuminsoniy qadriyatlarini hamda ajdodlarimizning donishmandlik an'alarini yanada rivojlantirish maqsadga muvofiqdir. Qolaversa, ma'naviyat targ'iboti kutilgan samaralarni berishi uchun uni jamiyatning barcha a'zolari manfaati nuqtai nazaridan muttasil ravishda rivojlantirib, globallashib borayotgan zamon talablariga moslashtirib borish talab etiladi. Chunki ma'naviyat xalqimizning kelgusi taraqqiyot yo'llarini ko'rsatib beruvchi umummilliy dastur bo'lib, unda jamiyatimizning rivojlanish dialektikasi o'z aksini topgan.

Kalit so'zlar: Globallashuv, davlat, jamiyat, axborot, texnologiya, innovatsiya, kommunikatsiya, universallashuv, integratsiya, kapital, texnogen, antropogen, millat, g'oya, ma'naviyat, mafkura, madaniyat, axloq, qadriyat, ma'rifat, iymon-e'tiqod, urf-odatlar, an'ana, ekstremizim, xuruj.

Insoniyat taraqqiyotining bugungi bosqichida eng katta masshtabdagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlardan biri, shubhasiz, globallashuv jarayonlari deyishimiz mumkin. Globallashuv jarayonlari jamiyatning siyosiy, iqtisodiy sohalari bilan bir qatorda ijtimoiy-ma'naviy jabhalariga ham o'z ta'sirini o'tkazib kelmoqda, ijtimoiy ongning turli ko'rinishlari yangicha mohiyat kasb etib, mutlaqo boshqacha ko'rinishda namoyon bo'lmoqda. Bugungi kunda sodir bo'layotgan barcha o'zgarishlar, jadallashuv jarayonlari bir so'z bilan "globallashuv" deb nomlanmoqda.

Globallashuv haqida xorij olimlari tomonidan turli qarashlar bayon etilgan. Xususan, amerikalik olim va siyosatchi Charlz Tilli bu jarayon tarixan ancha ilgari boshlangan, deb hisoblaydi. Uning fikricha, "...dunyoda davlatlar sarhadi paydo bo'lib, o'lkalar o'rtasida mol ayirboshlash kengaygan davrdayoq globallashuv kurtak yozgan"[1]. Globallashuv shunchalik uzoq tarixiy jarayonni bosib o'tibdimi, kelajakda yanada taraqqiy etib boraverishiga tabiiy hol sifatida qarash, bizningcha, to'g'ri bo'ladi.

Tadqiqotchi Devid Harvi hamkasbi nuqtai nazarini qo'llab-quvvatlab, "...globallashuv kapitalizmning uchinchi bosqichi, degan fikrni ilgari suradi"[2].

Bizning fikrimizcha, Charlz Tilli va Devid Harvilar globallashuvni iqtisodiy kategoriya sifatida tahlil qiladilar. Ammo bugungi kunda bu hodisa

ijtimoiy-siyosiy sohalarda ham o‘ziga xos jihatlarni qamrab olmoqda.

Bugunga kelib global o‘zgarishlar muqarrar va ortga qaytarib bo‘lmas jarayonga aylandi. Dunyoda o‘zaro bog‘liqlik tobora ortib borayotgan hozirgi sharoitda inson jahonda sodir bo‘layotgan muammolardan ayri holda mavjud bo‘la olmasligini anglab yetdi. Global o‘zgarishlar hammaga birdek o‘z ta‘sirini o‘tkazmoqda. Yer shari aholisining taqdiri tobora o‘zaro mahkam va chambarcha

Ko‘rib turganimizdek, globallashuv shunday jarayonki, unda kuzatuvchi maqomida bo‘lish uning ta‘siriga ko‘proq tushishga sabab bo‘ladi. Bunday g‘ayri ixtiyoriy ta‘sir esa ko‘pincha salbiy oqibatlariga olib kelmoqda. Bu haqida professor S.Otamurodov, “globallashuv” jarayon bo‘lib, ayni paytda, uning “mavhum” tushuncha ekanligi, fan, texnika, texnologiyaning jadal ommalashib ketishi bilan moddiy borliqqa aylanib boradi, - deb xulosa qiladi. Olimning fikricha, bu jarayoni milliy ong va milliy o‘zlikni anglashning susayib borishiga o‘z ta‘sirini o‘tkazadi”, [3] – deb ta‘kidlaydi. Shuningdek, “globallashuv, bir tomondan, insoniyat intellektual salohiyati taraqqiyotining yangi bosqichi bo‘lishi bilan ijobiy jarayon bo‘lsa, ikkinchi tomondan, rivojlanayotgan va kam taraqqiy qilgan millatlarning yuksak taraqqiyotga erishgan millatlarga bog‘lanib qolishiga olib keladigan salbiy jarayondir” [4]– deb globallashuv tushunchasiga ko‘pqirrali jarayon sifatida tavsif beradi.

Bizning fikrimizcha, S.Otamurodovning qarashlarida globallashuv natijasida milliy mentalitetimizdagi akseologik va gnoseologik tafakkur tarzini turli salbiy ta‘sirlardan saqlash davrimizning muhim muammolardan biriga aylanayotganligiga nisbatan ishorani ko‘rish mumkin.

Tadqiqotchilarning globallashuv bo‘yicha bildirgan fikr-mulohazalari asosida biz mazkur tushunchaga o‘z mualliflik ta‘rifimizni quyidagicha ilgari surdik: globallashuv bu – taraqqiy etgan insoniyat hamjamiyatida ob‘ektiv ravishda sodir bo‘ladigan, axborot kommunikatsion texnologiyalar bilan va jamiyatdagi barcha sohalarning takomillashuvi, universallashtirish va integratsiyalashuvi bilan bog‘liq bo‘lgan jarayondir.

Zero, insoniyat tarixida, xususan, globallashib borayotgan bugungi dunyoda sodir bo‘layotgan voqealar tadrijini kuzatish kishiga jahonda kuzatilayotgan tabiiy, madaniy-ma‘rifiy, siyosiy va boshqa sohalardagi islohotlar jarayonlarini tanqidiy tahlil qilish asosida xulosa chiqarish imkonini beradi. Bu haqda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev: “Jahon tarixiga nazar solsak, har bir xalq, avvalo, ma‘naviy birlashuvi, milliy g‘oyasi bilan yuksalgan. Bugun yangi hayot qurish, rivojlangan davlatlar qatoriga chiqish yo‘lidan borayotgan mamlakatimizda ham milliy g‘oya masalasi juda muhim ahamiyatga ega”, [5] deb ta‘kidlaydi. Darhaqiqat, Ma‘naviyat va milliy g‘oyaning global o‘zgarishlar davrida eng xarakterli xususiyatlaridan biri axloqiy munosabatlar

va me'yorlar ijtimoiy ahamiyatining ortishi hamda mintaqaviy xususiyatlar ahamiyatining sezilarli darajada oshib borayotganligida ko'zga tashlanadi.

Ma'naviyatning o'ziga xos tomoni shundaki, u har qanday jamiyatning qadriyatlar tizimida o'zining o'rniga ega va aynan qadriyatlar axloqiy me'yorlarga amal qilinishida eng muhim omillardan biri bo'lib, ma'lum bir mintaqa yoki ijtimoiy guruhning boshqalaridan ajratib turuvchi asosiy xususiyat sifatida namoyon bo'ladi.

Bizningcha globallasuv jarayonida ma'naviyatning qadri, uning ahamiyati va tamoyillari tobora susayib bormoqda, jamiyatni boshqarish, ijtimoiy munosabatlarni tartibga solib borishda an'anaviy qoidalar o'rnini doimiy ravishda tavakkalchilikka asoslangan, ma'naviy tahdidlar, g'ayriaxloqiy yengil-yelpi hayotni targ'ib qiluvchi "ommaviy madaniyat" egallab bormoqda. "Axloq insonlarning faqatgina ma'naviy-ruhiy olamida aks eta boshladi, globallasuv davrida esa qadriyatlar, asosan moddiy ehtiyoj va talablardan kelib chiqib baholanadi"[6].

Hozirgi kunda global o'zgarishlar davri yangi-yangi hudud va mintaqalarni, inson faoliyatining barcha sohalarini o'z domiga tortmoqda. Rus tadqiqotchisi M.Reshetnikov globallasuvning vujudga kelishi va rivojlanishida axborot texnologiyalarining o'zni katta ekanligini ta'kidlaydi. Olim globallasuv jarayonidagi asosiy harakatlantiruvchi kuch sifatida "yuqori texnologiyalarning rivojlanishi, axborot uzatish tezligining o'sishi va shaklining murakkablashib borishini ko'radi"[7]. Darhaqiqat, axborotlashuv jarayoni global o'zgarishlar davrining xarakterli xususiyatlaridan biri hisoblanadi.

Shu bilan birgalikda, globallasuv jarayonlari eng ilg'or, zamonaviy axborot texnologiyalari vositasida ishlab chiqarish sohasining rivojlanishi insonlar uchun cheklanmagan imkoniyatlarga yo'l ochmoqda. Shu bilan birga, global o'zgarishlarning hozirgi dunyoda bir qator ixtilof va ziddiyatlarni keltirib chiqarayotgan jihatlari ham mavjud. Bular qatorida, avvalo, madaniyat va uning o'q ildizini tashkil etgan ma'naviy-axloqiy qadriyatlarga bo'lgan munosabat masalasini keltirishimiz mumkin. Shu jihatdan global o'zgarishlarga butun dunyoni qamrab olgan madaniy inqilob, deya ta'rif berish ham mumkin. Bugungi kunda, global o'zgarishlardan samarali foydalanilgan taqdirda, har qanday mamlakat, xususan, O'zbekiston uchun ham olg'a harakat qilishning samarali sharti, kuchli davlat sifatida jahon hamjamiyatida munosib o'rin egallashiga bo'lgan umid tayanchi sifatida qarash mumkin.

Bizning fikrimizcha, global o'zgarishlar davrida g'oyaviy kurash tobora kuchayib borar ekan, u o'z navbatida ma'naviyatni yanada yuksaltirishni taqozo qiladi. Shu boisdan ham ma'naviyat, uning asosiy mazmun-mohiyati, birinchi navbatda, xalqimizning milliy va umuminsoniy qadriyatlarini, mustaqil O'zbekiston davlatini barpoetishda ajdodlarimizning donishmandlik an'alarini

yanada rivojlantirish maqsadga muvofiqdir. Qolaversa, ma'naviyat targ'iboti kutilgan samaralarni berishi uchun uni jamiyatning barcha a'zolari manfaati nuqtai nazaridan muttasil ravishda rivojlantirib, globallashib borayotgan zamon talablariga moslashtirib borish talab etiladi. Chunki ma'naviyat xalqimizning kelgusi taraqqiyot yo'llarini ko'rsatib beruvchi umummilliy dastur bo'lib, unda jamiyatimizning rivojlanish dialektikasi o'z aksini topgan.

Shunday qilib, ma'naviyat jamiyatni jipslashtiruvchi, uni ijtimoiy taraqqiyot ko'ndalang qo'yayotgan masalalarni hal qilishga, chetdan bo'layotgan g'oyaviy tahdidlardan himoyalashga qaratilgan vositadir. Globallashuv jarayonlari unga bo'lgan ehtiyojni keskin oshiradi. Aslini olganda, globallashuv jarayonlarining salbiy jihatlari ma'naviyatga ham o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Bu jarayonsiz har bir millatning ma'naviyati o'zicha mavjud bo'lar va imkoniyat darajasida rivoj topardi. Tashqi ta'sir va tahdidning bo'lmasligi ma'naviyatga ehtiyojni ham bugungidek dolzarblashtirmas edi.

Shu ma'noda, global o'zgarishlar davrida zamonaviy texnologiyalarning paydo bo'lishi va shu asosida ma'naviyatni yuksaltirish jarayoni borasidagi ma'lumotlarni jamlash va tahlil qilish tadqiqotimiz mohiyatini ochishda muhim jihatlardan biri hisoblanadi. Bu haqda, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev: "Albatta, xalqaro maydonda munosib o'rin egallash yo'lida zamonaviy innovatsion g'oyalar, ishlanmalar va texnologiyalarga asoslangan islohotlarni amalga oshirish milliy taraqqiyot strategiyamizning ustuvor jihatidir"[8], - deb ta'kidlaydi. Darhaqiqat, ilm-fan, texnika va texnologiyalar jadal sur'atlar bilan rivojlanayotgan globallashuv davrida buzg'unchi g'oya va mafkura targ'ibotchilarining odamlarni axloqsizlikka undovchi harakatlari tufayli kelib chiqayotgan yangi tipdagi mafkuraviy beqarorlik, g'oyaviy zaiflik va parokandaliklarning oldini olish, mafkuraviy yakkahokimlikka, g'oyaviy mutaassiblik, g'oyasizlikka qarshi kurashish, uning o'q ildiziga zarba berish uchun zamonaviy texnologiyalar asosida ma'naviyatni yoshlar ongi, qalbi va ichki dunyosiga singdirishning zamonaviy usul va vositalar orqali targ'ibotini yanada oshirishni davr taqozo etmoqda. Buzg'unchi g'oyalarning oldini olish, har qanday ko'rinishdagi mafkuraviy tajovuz, g'oyaviy ziddiyat, g'oyaviy qaramlik kabi holatlarga qarshi kurash borasida ilgari surilayotgan innovatsion g'oyalar shu asosida ishlab chiqilgan usul va vositalar yuksak axloqiylik va ezgulikka, adolatni qaror toptirishga yo'g'rilgan bo'lishi kerak. Ana shundagina, zamonaviy xarakterdagi g'oyaviy-mafkuraviy, axloqiy-ma'naviy hayotiga tatbiq etilishi ularni bunyodkor g'oya va mafkura ruhida tarbiyalash va boshqarish ishlarining samarali tarzda tashkil etilishiga erishgan bo'lamiz.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, mamlakatimiz o'z oldiga qo'ygan ulug' strategik maqsaddan kelib chiqqan holda g'oya va mafkuralarga nisbatan yangicha munosabat shakllandi, ya'ni milliy mafkuramiz millatimizning azaliy

an'analariga, qadriyatlariga, xalqimizning tafakkur tarziga asoslanishi, shu bilan birga, umumbashariy yutuqlardan oziqlangan, ularni o'ziga qamrab olgan holda, yurt tinchligi va Vatan ravnaqi yo'lida xizmat qilishi, turli xil fikr va mulohazalar bilan o'z mazmunini boyitib borishi hamda hech qaysi mafkura davlat mafkurasi darajasiga ko'tarilmasligi lozimligi e'tirof etildi. G'oya va mafkuralarga bo'lgan bunday munosabat jamiyatimizning barcha sohalarida ham o'z aksini topmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Tilli Ch. Coercion, Capital, and European states, AD 990-1992. Blackwell, 2015. – P.67.
2. Harvey D. Brief Historiy of Neoliberalism. W. Ross MacDonald School Resource Services Library, 2014. – P 37.
3. Otamuratov S. Globallashuv: millatni asrash mas'uliyati. –Toshkent: O'zbekiston, 2018. –B. 70.
4. Otamuratov S. Globallashuv: millatni asrash mas'uliyati. –Toshkent: O'zbekiston, 2018. –B. 73.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida 19 yanvar kuni ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada davlat va jamoat tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish masalalari bo'yicha videoselektor yig'ilishi // Xalq so'zi, 2021-yil 20 yanvar № 13.
6. <http://conflictmanagement.ru/globalizaciya-i-mesto-morali>.
7. Решетников М.М. Глобализация - самый общий взгляд. Часть 1. –Спб.: Восточно-Европейский институт психоанализа, 2002. – С. 76.
8. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. –Toshkent: O'zbekiston, 2021. – B 304.

JAMIYAT HAYOTINI ERKINLASHTIRISHDA GENDER TENGLIKKA AMAL QILISHNING O'RNI

Shuxrat Otaqulov
MTTDMQTMOI "Ijtimoiy fanlar"
kafedrası dotsenti

So'nggi-yillarda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarning tub zamirida inson qadri va manfaatlarini himoya qilish, har qanday holatda ham uning huquq va erkinliklarini ta'minlash masalasi turibdi. Xususan, xotin-qizlarning huquq va erkinliklarini ta'minlash, ularning jamiyat hayotining

13	Globallashuv jarayonida yoshlar ma'naviyatini yuksaltirishning metodologik asoslari va zarurati Tashmetov Tuxtasin Xudayberganovich	77
14	Jamiyat hayotini erkinlashtirishda gender tenglikka amal qilishning o'rni Shuxrat Otaqulov	81
15	Fuqarolarning siyosiy ongi va siyosiy madaniyatini oshirishning ahamiyati Astanov Axunjon Raubovich	85
16	O'zbekistonda harbiy xizmatchilarning kasbiy va ma'naviy-axloqiy madaniyatini rivojlantirish mexanizmi Xolikov Yuldosh Tuychiyevich	89
17	Yangi qadriyatlar tizimining shakllanishi. Inagamova Feruza Xurshitovna	92
18	Ijtimoiy davlat barpo etishda davlat xizmatchisi ma'naviy qiyofasini shakllantirish borasida sharq mutafakkirlari qarashlari ahamiyati Maxbuba Xoliyarova Sottorovna	96
19	Ma'naviy merosimiz – bebaho boyligimiz Jo'rabek Xidirov	102
20	Jamiyat ma'naviy qiyofasi va ijtimoiy muhit bilan aloqadorlik Shahlo Ahrorova	104
II. IJTIMOIIY TARMOQLARNING YOSHLAR MA'NAVIY-AXLOQIIY QARASHLARIGA TA'SIRI: MEDIATAHLIL METODLARI.		
21	Ma'naviy-axloqiy tarbiya – barqaror davlat va jamiyat poydevori Sarvarjon G'afurov	109
22	Yoshlar ijtimoiy-innovatsion faolligini oshirishda ijtimoiylashuvning ahamiyati Otamuratov Sarvar Sadullaevich	113
23	Sun'iy intellektning xalqaro terrorizm va ekstremizmga qarshi kurashdagi ahamiyati G'oyibnazarov Shuxrat G'oyibnazarovich	116
24	Ommaviy axborot vositalarining yoshlar hayotiga ta'sirini tartibga solish yo'nalishlari Ravshanov Fazliddin	121

Respublika ma'naviyat va ma'rifat markazi
Ijtimoiy-ma'naviy tadqiqotlar instituti

ZAMONAVIY TARG'IBOT TEXNOLOGIYALARI VA MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING DOLZARB MASALALARI

2024-yil 28-mart ilmiy Anjuman materiallari

Noshir: Zayniev F.
Dizayner: Zayniev S.

Nashriyot raqami: AI № 298. 22.05.2017-yil

Bosishga 1.05.2024-yilda ruxsat etildi.

Bichimi 84x108. $\frac{1}{28}$

«Times New Roman» garniturasida.

Ofset bosma ushida bosildi.

Shartli bosma tabog'i 15, Buyurtma № 26

Adadi 100 nusxa.

“THE COLORPACK” bosmaxonasida chop etilgan.

Manzil: Toshkent shahri, Chilonzor tumani, Katta Qozirabad, 65

Telefon +998 91 242-12-23